

забезпечення права на справедливі умови праці. Важливо також акцентувати увагу на тому, що для ефективного забезпечення зазначеного права необхідно не тільки його закріплення в актах чинного законодавства України, а й реальне виконання взятих нашою державою зобов'язань за вище зазначеними міжнародно-правовими актами.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст. 3103.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042/print
3. Європейська соціальна хартія (переглянута) (Страсбург, 3 травня 1996 року). *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №51. Ст. 2096.
4. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14 вересня 2006 року № 137-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст.418.

Науковий керівник: д-р.юрид.наук, професор Чанишева Г.І.

Мульгіна Оксана Володимирівна

аспірантка кафедри трудового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

САМОЗАЙНЯТИСТЬ ЯК ОКРЕМИЙ ВИД ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Самозайнятість виступає одним зі способів реалізації особою права на працю й забезпечення себе та членів своєї сім'ї достатнім життєвим рівнем. Сьогодні така форма зайнятості населення України є альтернативним виходом із кризової ситуації на ринку праці, для певної частини способом виживання в скрутній життєвій ситуації. Завдяки ній створюються додаткові робочі місця, з'являється можливість виявити власну ініціативу й отримати доходи. При цьому вона не вимагає державних капіталовкладень, має мобільну організаційну структуру, ґрунтується на сильній мотивації праці, орієнтується на потреби споживача й оперативно задовольняє їх.

Основними причинами переходу населення України до роботи в умовах самостійної зайнятості, належать такі, як: 1) недостатня кількість коштів для життя; 2) затримки з виплатою заробітної плати та соціальних трансфертів (пенсій, допомог), для працівників бюджетної сфери – несвоєчасна індексація тарифних ставок; 3) втрата роботи внаслідок звільнення (скорочення штатів, банкрутство підприємств) – тим самим втрата основного джерела формування коштів на існування; 4) пошук більш стабільного джерела належного за розміром доходу; 5) пошук роботи, що забезпечує можливість самореалізації, задоволення потреб і амбіцій, а також посилює інтерес до підприємництва.

Тому дослідження такого багатоаспектного явища як самостійна зайнятість населення є вкрай актуальним сьогодні, адже вона – невід’ємний, об’єктивно існуючий елемент, який присутній в трудових ресурсній системі нашої держави. Її масштаби, розповсюдження, роль та значення, в залежності від умов та часу, можуть коливатися від мінімального до максимально рівня.

Вчені, вивчаючи сутність цього поняття, виокремили негативні та позитивні наслідки існування самозайнятості в країні. Так, серед негативних вони виділяють: необхідність формування стартового капіталу; низький рівень соціального захисту; складність державного регулювання; велику ймовірність щодо тінізації операції. До позитивних відносять: можливість проявити себе, реалізувати свої знання, здібності, навички; ведення діяльності на власний розсуд; оплачуваність власної діяльності відповідно до кількості і якості витраченої фізичної та розумової праці, комерційного ризику. Незважаючи на наявність негативних, позитивні наслідки самостійної зайнятості є більш значними. Так, недарма Міжнародна організація праці максимально високо оцінює перспективи її розвитку і можливості існування, визначаючи при цьому як соціальний фактор, що знижує напругу в суспільстві [1].

Відповідно до вітчизняного законодавства самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності. Незалежну професійну діяльність розглянуто як участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів,

особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб (пп. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 ПК України [2]). Тобто, самозайняті особи – це фізичні особи, які реалізують право на вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності шляхом здійснення незалежної трудової діяльності з її реєстрацією у порядку, встановленому чинним законодавством України, в межах якої вони набувають відповідного правового статусу фізичної особи-підприємця чи особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність. До них відносяться: фізичні особи-підприємці та особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність – спеціалісти, за умови, що такі особи не є працівниками, тобто не працюють за трудовим договором, або фізичною особою-підприємцем.

На практиці досить часто виникають питання чи може найманий працівник одночасно бути самозайнятою особою. Ні, так як самозайнята особа може провадити незалежну професійну діяльність за умови, що вона не є працівником в межах такої незалежної професійної діяльності. Приміром, адвокат якщо є найманим працівником у адвокатському об'єднанні одночасно здійснювати незалежну адвокатську діяльність не може.

Питання самозайнятості населення в Україні потребують особливої уваги з боку держави. По-перше, це запровадження регіональних стратегій підтримки зайнятості. По-друге, вдосконалення організаційно-економічного механізму взаємодії самозайнятих з місцевими органами влади. Реалізація зазначених заходів повинна призвести до розробки територіальних програм сприяння розвитку мікробізнесу, розробки документів нормативно-правової регламентації, оптимізації податкових платежів, конструювання системи соціального захисту та соціальних пільг для самозайнятих. До речі, державою сьогодні в умовах воєнного стану самозайняті особи, які мали або не мали найманих працівників, призвані на військову службу під час мобілізації або залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час особливого періоду, визначеного Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», на весь період їх військової служби звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на доходи фізичних осіб відповідно до розділу IV цього Кодексу, а також звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з єдиного

податку відповідно до глави 1 розділу XIV ПК України. Даний податок сплачується до бюджету демобілізованою самозайнятою особою протягом 180 календарних днів з першого дня її демобілізації без нарахування штрафних і фінансових санкцій, а податкова звітність подається у порядку та строки, встановлені цим Кодексом також без нарахування штрафних і фінансових санкцій, передбачених ПК України.

На підставі викладеного, слід акцентувати увагу на важливості самозайнятості як окремого виду зайнятості в Україні. Оскільки сьогодні процеси формування та розвитку ринку праці України та її регіонів перебувають під значним впливом соціально-економічної кризи, системний характер якої продукує зростання трудової міграції, високий рівень безробіття, наявний дисбаланс у структурі попиту та пропозиції робочої сили, недосконалість системи оплати праці, розвиток тіньових трудових соціально-економічних та договірних відносин, а також нерозвиненість стимулів до підвищення ефективності трудової діяльності. Тому особливої значущості набувають аспекти формування ефективної зайнятості населення, створення ефективного ринку робочої сили, запобігання масового безробіття та трудової міграції. [3, С.1] І самозайнятість може стати рятівною соломинкою, адже не дарма МОП максимально високо оцінює перспективи її розвитку і можливості існування, визначаючи при цьому як соціальний фактор, що знижує напругу в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Остапенко Ю.О. Правове регулювання трудової діяльності самозайнятих осіб в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Сєверодонецьк, 2017. 195 с.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
3. Швець О.В. Економічна активність населення в умовах трансформації регіонального ринку праці: проблеми та стратегічні пріоритети. Автореф. дис. д-ра.екон.наук: 08.00.05. Одеса. 2021. 41 с.

Науковий керівник: д-р.юрид.наук, професор Ярошенко О.М.